

Lausunto valtioneuvoston asetukseen metsästysasetuksen muuttamisesta

Lausunnon antaja

Eläinten hyvinvointikeskus EHK, Luonnonvarakeskus Luke
Satu Raussi ja Tiina Kauppinen, etunimi.sukunimi@luke.fi
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki

Eläinten hyvinvointikeskus (EHK, www.elaintieto.fi) on kansallinen asiantuntijaverkosto, jonka tehtävänä on edistää eläinten hyvinvointia tutkitun tiedon avulla. EHK:n kiinnostuksen kohteena ovat kaikki ihmisen kanssa tekemisissä olevat eläimet, myös luonnonvaraiset eläimet, kun ne joutuvat tekemisiin ihmisen kanssa. Metsästystä koskevat säännöt vaikuttavat monella tavoin luonnonvaraisten eläinten hyvinvointiin. Metsästyksessä luonnonvaraiset eläimet voivat stressaantua joutuessaan tekemisiin ihmisen kanssa ja metsästysmenetelmät aiheuttavat metsästettävälle eläimille eriasteista hyvinvointihaittaa. Metsästyksessä voi aiheutua hyvinvointihaittaa myös muille kuin metsästyksen kohteena oleville eläimille.

Eläimen hyvinvointi on eläinyksilön kokemus sen omasta psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta. Ihmisen jollekin eläinlajille määrittämä vieraslaji- tai rauhoittamattoman lajin status ei muuta lajin eläinyksilöiden kykyä kokea ja tuntee. Pidämme eläinten hyvinvoinnin kannalta huonona sitä, että eläinlajin vieraslajistatuksen ja riistalajista rauhoittamattomaksi lajiksi muuttamisen myötä lajin yksilöiden hyvinvointi vaarantuu. Näin voi käydä esimerkiksi sallittaessa metsästäjäutkimuksen suorittamattoman henkilön lopettaa eläimiä ja sallittaessa parhaillaan kiellettyjä metsästys- tai lopetusmenetelmiä, jotka heikentävät hyvinvointia eläimen lisääntyneen stressin, kivun, tuskan tai pelon vuoksi.

Metsästyksessä tulisi käyttää menetelmiä, jotka lopettavat eläimen tuntoisuuden ja varmistavat tunnottoman eläimen kuoleman mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti. Sellaisia uusia metsästysmenetelmiä ei tulisi sallia, joista aiheutuu sallittua käytössä olevaa menetelmää suurempi riski metsästettävän eläimen pitkittyneeseen stressiin, kipuun, tuskaan tai kärsimykseen. Esimerkiksi haavoittuneena pakoon päässeiden eläinten määrän tai ajan ammuksen osumasta siihen kun eläin menettää tajuntansa ei tulisi uusilla menetelmillä kasvaa parhaillaan sallittuihin menetelmiin verrattuna.

Vuonna 2017 Suomessa sallittiin kauriiden jousimetsästys. Tutkimustietoa jousimetsästyksen vaikutuksesta kauriiden hyvinvointiin on julkaistu kansainvälisestikin vähän, eikä Suomesta lainkaan. Amerikkalaistutkimuksessa (Pedersen ym., 2008), jossa raportoitiiin vajaa tuhat kokeneiden jousimetsästäjien (jotka olivat suorittaneet International Bowhunters Education -kokeen ja läpäisseet metsästyskausittaisen ampumakokeen) valkohäntäkauriin metsästystapahtumaa, valkohäntäkauriiden haavoittumisprosentti oli 18. Saman tutkimuksen mukaan hyvä ja kokenut jousimetsästäjä saa yhden valkohäntäkauriin 1,4 laukauksella. Suomessa tulisi tehdä tutkimusta kauriiden jousimetsästyksen

onnistumisesta ja vaikutuksista eläinten hyvinvointiin. Tutkimuksen tuloksia voitaisiin myöhemmin käyttää arvioitaessa hirven jousimetsästyksen hyväksyttävyyttä.

Sidosryhmien osallistuminen metsästystä ja luonnonvaraisten eläinten (oli niiden status riistalaji, rauhoittamaton laji, haitallinen vieraslaji tai mikä tahansa ihmisen antama luokittelu) hyvinvointia koskevien säädösten tekemiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun on varmistettava. Vain niin toimimalla voidaan saavuttaa parempi yhteisymmärrys esimerkiksi uusien metsästysmenetelmien hyväksyttävyydestä. Tämän asetusmuutoksen lausuntopyynnöt eivät ole lähetyksien mukana menneet eläinten hyvinvointitoimijoille. Lausuntopyynnön yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitaan sidosryhmistä Suomen Jousimetsästäjäin Liitto ja koiraroduista dreeveri; muita sidosryhmätoimijoita perusteluissa ei mainita. Kestävän, eläinten hyvinvoinnin tutkimustulokset (tai niiden puutteen) huomioivan ja yhteiskunnan toimijoita laajemmin osallistavan päätöksenteon periaatteiden soisi olevan käytäntönä myös luonnonvaraisten eläinten hyvinvointia koskevassa päätöksenteossa. Näin on ollut käytäntönä esimerkiksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa, joissa jousimetsästyksen sallimista on arvioitu monesta näkökulmasta. Esimerkiksi Tanskan ja Norjan eläineettiset neuvottelukunnat ovat antaneet jousimetsästäystä koskevat lausunnot. Nykyistä laajemmän sidosryhmän osallistumisella Suomen metsästyks- ja luonnonvaraisia eläimiä koskevan lainsäädännön tekemiseen voidaan saavuttaa hyväksyttävämpi, kestävämpi ja paremmin eettisen tarkastelun kestävä lainsäädäntö.

Toivomme, että jatkossa lähetätte suoraan Eläinten hyvinvointikeskukseen (sähköpostiosoitteet yllä) luonnonvaraisten eläinten hyvinvointia koskevat säädösmuutosten lausuntopyynnöt.

2

Oheisessa yksityiskohtaisessa lausunnossamme haluamme korostaa eläimen hyvinvoinnin huomioimisen tärkeyttä kaikissa tilanteissa, joissa metsästettävä/pyydetty eläin ja ihminen kohtaavat.

10 § Rautojen käyttäminen

Raudat maalla ja veden alla tulisivat nyt sallituksi pyyntivälineiksi aiemmin riista-, nyt rauhoittamattomien eläinten luokkaan luokitelluille lajeille, joita ei ole voimassa olevan metsästysasetuksen mukaan saanut pyytää raudoilla, eli pesukarhun, rämemajavan ja supikoiran pyyntiin, mikäli nämä lajit siirretään metsästyslajilla rauhoittamattomiksi. Suomen Riistakeskuksen (Suomen Riistakeskuksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain ja metsästyslain muuttamisesta, 8.11.2018) mukaan rautojen heikon tappotehon sekä muille lajeille aiheuttaman uhan vuoksi rautojen salliminen pyyntimenetelmänä supikoiralle ja pesukarhulle ei ole perusteltua. Heikkotehoinen ja muillekin kuin pyydettyille lajeille vaaraa aiheuttava pyyntimenetelmä ei ole eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta hyväksyttävä, kun parempia menetelmiä on olemassa. Eläinten hyvinvointikeskus suhtautuu siksi kielteisesti rautojen käyttöön pyyntimenetelmänä. Esimerkiksi eläimen pitkittynyt kuolema hukkumalla vedenalaiseen rautaan, joka ei ole tappanut eläintä heti, ei ole eläimen hyvinvoinnin kannalta eikä eettisesti hyväksyttävää.

Satu Raussi
+358 50 415 6570
satu.raussi@luke.fi

Tiina Kauppinen
+358 44 3001 295
tiina.kauppinen@luke.fi

11 § Loukun, aitauksen ja jalkanarun käyttäminen

Asetusmuutoksella sallittaisiin aiemmasta säädöksestä poiketen villisian ja kultasakaalin pyynti elävänä pyytävällä loukulla tai muulla vastaavalla pyyntivälineellä. Myöskään pesukarhun tai rämemajavan, jotka luokiteltaisiin rauhoittamattomiksi eläimiksi, pyynti elävänä pyytävillä loukuilla tai muulla vastaavalla pyyntivälineellä ei ole ollut aiemmin sallittua.

Loukkupyynnin salliminen menetelmänä voi heikentää villisian hyvinvointia aiempaan elävänä pyytävään aitaukseen verrattuna. Loukku on aitausta pienempi tila, kun sen sijaan aitauksessa vaaditaan, että villisika porsaineen mahtuu sinne. Lisäksi pyyntiaitaus on käytävä kokemassa vähintään kaksi kertaa vuorokaudessa, kun loukkupyynnissä vaaditaan vain kerran päivässä tarkastaminen.

12 § Koiran käyttö hirvieläinten metsästyksessä

Kuten muistiossa 14.1.2019 todetaan, voi hirvieläintä ajavan koiran säkäkorkeuden nostaminen 28 cm:stä 39 cm:iin tuottaa ongelmia käytettäessä korkeampia ja nopeampia koiria hirvieläinten metsästyksessä. Riski hirvieläinten hyvinvoinnin heikkenemiselle ajattamalla niitä näännyksiin aiempaa korkeammilla ja nopeammilla koirilla on olemassa. Gentchin ym. (2018) tutkimuksessa todetaan, että hirvieläinten metsästysmenetelmistä ihmisten suorittama ajometsästys ja metsästys koiran avulla ovat metsästettävälle eläimelle stressihormoni kortisolin perusteella stressaavampia menetelmiä kuin metsästys käyttämällä.

3

20 § Jousiasetta koskevat yleiset vaatimukset

Jousimetsästäjien liitto on toivonut hirvenmetsästystä jousella. Hirven jousimetsästys ei ole sallittua Pohjoismaissa. Harvaan asutussa Suomessa hirven jousimetsästyksen sallimista perustellaan nyt sillä, että se on ihmisille turvallisempi ja hiljaisempi tapa lopettaa haittahirviä ihmisasutuksen lähellä. Toinen peruste on hirven jousimetsästysturismin käynnistäminen Suomessa ja sen mahdollisesti tuomat eurot. Metsästysasetuksen muutosesityksessä ei perustella asiaa hirven hyvinvoinnin näkökulmasta lainkaan, mikä on vakava puute.

Jousimetsästyksen sallimisesta ja hyväksyttävyydestä on viime vuosina keskusteltu Norjassa ja Ruotsissa, mutta kummassakaan naapurimaassa jousimetsästystä ei vielä ole hyväksytty. Tanska taas on Suomen tapaan hyväksynyt kauriiden jousimetsästyksen.

Hirven hyvinvoinnin näkökulmasta paras metsästysmenetelmä olisi sellainen, jossa hirvelle ei ennen ampumista aiheudu stressiä. Kun ammus osuu tuhoisasti keskushermostoon, eläin on välittömästi tajuton ja tunnoton. Hirvieläinten ajaminen ihmisvoimin tai koirien avulla ennen ampumista aiheuttaa stressihormoni kortisolin nousun (Gentch ym., 2018). Ammuksen osuessa keskushermostoon, samoin kuin onnistuneessa nautojen pulttitainnutuksessa, eläimen tajunta on välittömästi poissa ja tajuttomana pysyvän eläimen

Satu Raussi
+358 50 415 6570
satu.raussi@luke.fi

Tiina Kauppinen
+358 44 3001 295
tiina.kauppinen@luke.fi

verenlasku takaa sen, että eläin myös kuolee tajuttomana. Kiväärillä metsästettäessä tähdätään käytännössä hirven rintakehän alueelle, jolloin luoti vahingoittaa sydäntä, keuhkoja ja/tai suuria verisuonia. Eläin kuolee verenhukkaan, mutta ei menetä tajuntaansa välittömästi. Metsästettävän eläimen hyvinvoinnin näkökulmasta oleellisia asioita ovat tapahtumat ennen ammuksen osumista eläimeen sekä aika ammuksen osumisesta siihen, että eläin menettää tajuntansa. Noiden tapahtumien väliin jää eläimelle kipua ja kärsimystä aiheuttava vaihe, jonka aikana eläin mahdollisesti pakenee haavoittuneena jonkin matkaa. Mitä painavampi eläin on, sitä pidempi on sen pakomatka osuman jälkeen (Stokke ym., 2018). Stokken ym. (2012) mukaan hirvi pakenee keskimäärin 65 metriä sen jälkeen, kun luoti on osunut sen keuhkoihin, mutta voi paeta jopa 300 metriä. Tämän perusteella Stokke ym. (2012) määrittelevät, että 300 metriä on raja, jonka alle jäävä hirven pakoetäisyys on hyväksyttävää. Yli 300 metriä pakenevan hirven, sen jälkeen kun kiväärin luoti on lävistänyt sen molemmat keuhkopuoliskot, voidaan Stokken ym. (2012) mukaan katsoa olevan haavoittunut.

Jousimetsästyksen hyvä puoli eläimen hyvinvoinnin näkökulmasta on, että se on väijyksistä metsästämistä, jolloin eläimelle ei aiheuteta stressiä ennen nuolella haavoittamista. Jousimetsästyksen huonona puolena on, että sillä kirjallisuuden mukaan voidaan saada aikaan enemmän haavoittuneina karkuun päässeitä eläimiä kuin kiväärillä ammuttaessa.

Gregory (2005) summaa katsausartikkelissaan, että kauriiden jousimetsästyksessä nuolesta haavoittuneiden ja pakoon päässeiden eläinten osuus on eri lähteiden mukaan 12–48 %. Osuus on Gregoryn (2005) mukaan suurempi kuin kiväärimetsästyksessä, ja siksi kivääri on metsästysmenetelmänä eläimen hyvinvoinnin näkökulmasta jousiasetta suositeltavampi.

Eläinten hyvinvointikeskus ei kannata hirven jousimetsästyksen sallimista, koska on olemassa riski sille, että jousimetsästys aiheuttaa hirven hyvinvoinnille kiväärimetsästystä suuremman hyvinvointihaitan. Hirven hyvinvoinnin näkökulmasta - ja myös metsästyksen eettisestä näkökulmasta - ei ole syytä sallia sellaista metsästystapaa, joka aiheuttaa suurempaa hyvinvointihaittaa kuin nyt käytössä olevat, sallitut menetelmät aiheuttavat. Tällainen periaate sisältyy asetukseen eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä (1099/2009). Uuden tainnutus- ja lopetusmenetelmän on tieteellisesti ja käytännössä todennettava olevan teurastettavien eläinten näkökulmasta joko vähintään yhtä hyvä tai parempi kuin jo sallitut menetelmät, ennen kuin se voidaan hyväksyä. Samanlaista periaatetta tulisi noudattaa myös uusia metsästysmenetelmiä arvioitaessa.

Ruotsin ympäristöviranomaisilta vuonna 2018 tullut säädösmuutosehdotus jousimetsästyksen sallimisesta kohtasi suurta kritiikkiä. Parhailaan tutkimuksen edustajista koottu asiantuntijaryhmä laatii Ruotsissa tutkimustuloksiin perustuvaa raporttia jousimetsästyksestä. Samalla erillinen ryhmä arvioi jousimetsästystä eläineettisestä ja eläinsuojelullisesta näkökulmasta. Norjan ympäristöministeriö ei ole sallinut jousimetsästystä eläinten hyvinvoinnin heikkenemisen riskin perusteella. Norjan eläineettinen neuvottelukunta on vuonna 2011 lausunut, ettei hirvieläinten jousimetsästyskokeilua tulisi sallia siksi, että ei ole riittävästi tietoa siitä, onko jousimetsästys vähintään yhtä hyvä menetelmä eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta kuin metsästys

Satu Raussi
+358 50 415 6570
satu.raussi@luke.fi

Tiina Kauppinen
+358 44 3001 295
tiina.kauppinen@luke.fi

kiväärillä. Myöskään Norjan elintarviketurvallisuusviranomainen ei pitänyt jousimetsästyskokeilua Norjassa hyväksyttävänä edellä mainituin perustein. Norjan elintarviketurvallisuusviranomainen myös lausui, että jousimetsästäjien lisääntynyt harrastus- ja virkistystoiminta oikealla riistalla ei oikeuta ottamaan riskiä eläinten hyvinvoinnin heikkenemisestä.

Pohjoismaiseen tapaan myös Suomessa tulisi uusien metsästysmenetelmien kohdalla tehdä riippumaton eläineettinen arvio, sekä arvio menetelmän vaikutuksesta eläinten hyvinvointiin. Olennaista olisi selvittää, kuinka paljon haavoittuneita nuolella ammuttaessa tulee, kuinka kauaksi nuolella ammuttu eläin osuman jälkeen pakenee, ja kuinka kauan osuman jälkeen eläimen tajunnan menetys kestää.

25 § Erityiset rauhoitusajat

Supikoira-, pesukarhu-, rämemajava- ja minkkinaaras, jota saman vuoden jälkeläinen seuraa, on nyt metsästysasetuksen nojalla rauhoitettu touko-, kesä- ja heinäkuun ajan. Mikäli lajit muutetaan rauhoittamattomiksi, poistuu mahdollisuus niin kutsuttuun pesintäaikaiseen rauhoitukseen. Vieroittamattomien poikasten emon tappaminen aiheuttaa poikasille tarpeetonta, pitkittynyttä kärsimystä ja voi johtaa poikasten nääntymiseen. Eläinten hyvinvointi heikkenee, eikä edellä kuvattu pentujen kanssa liikkuvan emon tappaminen ole eettisesti kestävä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1143/2014 artiklassa 19 todetaan haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta seuraavasti: *Toteuttaessaan hallintatoimenpiteitä ja valitessaan käytettyjä menetelmiä jäsenvaltioiden on otettava asianmukaisesti huomioon ihmisten terveys ja ympäristö, erityisesti muut kuin kohteena olevat lajit ja niiden elinympäristöt, ja varmistettava, että niiden kohteena olevat eläimet säästyvät kaikelta vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä, vaarantamatta kuitenkaan hallintatoimenpiteiden tehokkuutta.*

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta, kohta (25): *Hallintatoimenpiteillä ei saisi olla haittavaikutuksia ympäristölle ja ihmisten terveydelle. Joidenkin haitallisten vieraseläinlajien hävittämis- ja hallintatoimet ovat joissain tapauksissa tarpeen, mutta ne saattavat kuitenkin aiheuttaa eläimille kipua, tuskaa, pelkoa ja muuta kärsimystä, vaikka käytettäisiin parhaita käytettävissä olevia teknisiä välineitä. Tästä syystä jäsenvaltioiden ja kaikkien haitallisten vieraslajien hävittämis-, säätely- tai leviämisen rajoittamistoimiin osallistuvien toimijoiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet eläinten säästämiseksi vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä menettelyn aikana ja otettava tässä yhteydessä mahdollisimman pitkälle huomioon alan parhaat toimintatavat, esimerkiksi Maailman eläintautijärjestön laatimat eläinten hyvinvoinnin pääperiaatteet.*

Eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta sellaisia uusia pyyntimenetelmiä ei tule sallia, jotka aiheuttavat pyydettyville eläimille olemassa olevia menetelmiä suurempaa kipua, tuskaa tai

kärsimystä. Mikäli sellaisia sallitaan, eläimille voidaan aiheuttaa vältettävissä olevaa kipua, tuskaa tai kärsimystä, minkä voidaan katsoa olevan eurooppalaisen vieraslajiasetuksen vastaista.

Tehokkaasti tietyille alueelle kohdistuva yhden lajin metsästys synnyttää tyhjiön, joka voi täyttyä kaukaakin vaeltavasta saman lajin yksilöistä. Kauempaa tulevat yksilöt voivat tuoda mukanaan taudinaiheuttajia, joita alueella olevissa yksilöissä ei aiemmin ole tavattu. Supikoiran tapauksessa myyräekinokokki sekä rabies ovat mahdollisia, ei-toivottuja tuliaisia. Rabieksen torjunnassa ainoa tehokas keino on syöttirokotteiden käyttäminen, todetaan ehdotuksessa haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmaksi ja leviämistä koskeviksi toimintasuunnitelmaksi (Huusela-Veistola ym., 2019). Syöttirokotteiden käyttö on linjassa EU:n vieraslajiasetuksen kanssa, sillä niiden käyttö ei juuri aiheuta eläimille kipua, tuskaa tai kärsimystä.

Haitallisten vieraslajien hallinnan tulee perustua tutkittuun tietoon. Tutkimusten tuloksiin perustuvat selvitykset, kuten Supikoiran kannanhoitosuunnitelma (2011) ja Ehdotus haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmaksi ja leviämistä koskeviksi toimintasuunnitelmaksi (Huusela-Veistola ym., 2019), on syytä huomioida.

26 § Euroopanmajavan ja kanadanmajavan pesän rauhoitus

Esityksessä pykälästä poistettaisiin piisamin pesän rauhoitus. Pesän rauhoitus on syytä pitää edelleen voimassa myös piisamille, sillä pesän tuhoaminen voi aiheuttaa eläimille turhaa kärsimystä.

6

Ehdotuksessa haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmaksi ja leviämistä koskeviksi toimintasuunnitelmaksi (Huusela-Veistola ym., 2019) todetaan, että tarkka tieto Suomen piisamikannan koosta puuttuu. Suomen piisamikanta kuitenkin vaikuttaa melko hajanaiselta ja yksilömäärältään pieneltä. Lisäksi piisamin metsästyksessä on vuonna 2017 ollut melko pieni edellä mainitun raportin mukaan. Koska piisamin yksilömäärät vaikuttavat vähäisiltä, ja pesän rahoittamisen poistaminen aiheuttaa riskin eläinten hyvinvoinnille, ei piisamin pesän rauhoittamisen poistamista metsästysasetuksesta voi pitää eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta aiheellisena.

Helsingissä 15.2.2019

Eläinten hyvinvointikeskus EHK
Satu Raussi ja Tiina Kauppinen

Satu Raussi
+358 50 415 6570
satu.raussi@luke.fi

Tiina Kauppinen
+358 44 3001 295
tiina.kauppinen@luke.fi

Lähteet

Det Dyreettiske Råd 6.6.2017. Vedr. anmodning om udtalelse om buejakt.

https://detdyreetiskeraad.dk/fileadmin/user_upload/Dyreetisk_Raad/Publikationer/Udtalelser/Udt_om_buejagt_2017.pdf

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32014R1143>

Gentsch R.P., Kjellander, P. & Röken, P.O. 2018. Cortisol response of wild ungulates to trauma situations: hunting is not necessarily the worst stressor. *European Journal of Wildlife Research*, 64:11.

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10344-018-1171-4>

Gregory, N.G. 2005. Bowhunting deer. *Animal Welfare*, 14:111-116.

<https://www.ingentaconnect.com/contentone/ufaw/aw/2005/00000014/00000002/art00003>

Huusela-Veistola, E., Holmala, K., Hyvönen, T., Kauhala, K., Rytteri, T., Tuhkanen, E-M. & Urho, L. 2019. Ehdotus haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmaksi ja leviämistä koskevaksi toimintasuunnitelmaksi.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 5/2019.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161270>

Mattilsynet sier nei 1.11.2013. <http://www.hjortevilt.no/mattilsynet-sier-nei/>

Naturvårdsverket 2018. Remiss om förslag till nya föreskrifter om jaktmedel.

<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Remisser-och-Yttranden/Remisser/Remisser-2018/Forslag-till-nya-foreskrifter-om-jaktmedel/>

Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009 eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1099>

Pedersen, M.A., Berry, S.M. & Bossart, J.C., 2008. Wounding Rates of White-tailed Deer with Modern Archery Equipment. *Proc. Annu. Conf. Southeast. Assoc. Fish and Wildl. Agencies*, 62:31-34.

<http://www.seafwa.org/pdfs/articles/Pedersen-31-34.pdf>

Rådet for Dyreetikk 29.9.2011. Dyreetisk vurdering av buejakt. https://www.radetfordyreetikk.no/wp-content/uploads/2011/12/2011-Uttalelse_jakt_med_pil_og_bue.pdf

Stokke, S., Arnemo, J.M., Söderberg, A. & Kraabøl, M. 2012. Skadesknytning av rovvilt - begrepsforståelse kunnskapsstatus og kvantifisering. NINA Rapport 838.

<http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2012/838.pdf>

Stokke, S., Arnemo, J.M., Brainerd, S., Söderberg, A., Kraabøl, M. & Ytrehus, B. 2018. Defining animal welfare standards in hunting: body mass determines thresholds for incapacitation time and flight distance. *Scientific Reports* 8: 13786

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6137050/>

Supikoiran kannanhoitosuunnitelma 2011. https://riista.fi/wp-content/uploads/2013/03/Supikoiran_kannanhoitosuunnitelma.pdf

Suomen riistakeskuksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain ja metsästyslain muuttamisesta 8.11.2018.

https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2cdbc322-4d82-4822-a053-65631b2adc54/abdea603-dfa0-40ce-95c0-7632c34408f5/LAUSUNTO_20181112082848.pdf